

Theology of Struggle

Et møte med det filippinske folks kamp og tro

JAN OVE FJELLTVEIT

1. Innledning

Som Arthur Rich har sagt: Ein kristen eksistens er ein revolusjonær eksistens, og oppgåva til kyrkja i verda er å gå i brodden for alle reformer, utan å krevje noko for kristendomen og utan forsøk på å kristne revolusjonen. Eg er klar over at ikkje alle teologar vil godta denne fortolkinga, men sjølv kjenner eg meg teologisk forplikta til å støtte dette synet og gle meg over det.

Richard Shaull¹

Dokumentet «Veien til Damaskus» som kom til Norge i 1990, gav mange et sterkt innblikk i livssituasjonen til kristne brødre og søstre i sør. Deres tro og vitnesbyrd vekker til ettertanke og refleksjon, og kaller til omvendelse. Teologi fra Latin-Amerika og Sør-Afrika begynner å bli noenlunde kjent, i «Veien til Damaskus» er også en annen røst sterkt representert, nemlig den filippinske. Da denne røsten er svært lite kjent i norske sammenhenger, er første målsetning med denne artikkelen å gi et bilde av denne.²

En av de dypeste motivasjonene for min undersøkelse var å forstå noen av de prosesser som fører til at en teologi som «Theology of Struggle» tar form. Samtidig ønsket jeg å se hvordan kristne som lever i en situasjon med urett og kamp, tilsynelatende klarer å bevare en sterk og integrert tro. Frigjøringsteologi har blitt kritisert for å være marxisme, og det blir hevdet at evangeliet blir redusert til et sosial-etisk budskap. I hvor stor grad treffer denne kritikken? Kan det være slik at den vitner mer om fattigdom i vår egen tradisjon enn i kirkene i sør? Dette var noen av de spørsmål jeg ønsket å se nærmere på.

Presten og kunstneren Edicio de la Torre ble valgt som hovedfigu-

rant. Han beskrives av mange som en av de viktigste drivkreftene i fremveksten av Theology of Struggle.³ Han er blitt et begrep, knyttet til de grupper av middelklassekristne som gikk fra reformlinjen til en mer revolusjonær linje i tiåret fra midten av 1960-tallet. Særlig sentralt står hans engasjement i Christians for National Liberation (CNL). Han ble i 1974 fengslet, anklaget for å være i ledelsen i National Democratic Front (NDF). Han satt fem år i fengsel, uten dom. Han ble i 1980 sendt til Europa for å studere, men ble på nytt arrestert i 1982, mens han gjorde religionssosiologisk feltarbeide på Filippinene. Han ble først løslatt 1. mars 1986, og står fortsatt på dødslistene til ulike høyre-ekstremistiske grupper.

2. Teologisk plassering

2.1. Bakgrunn for betegnelsen «Theology of Struggle»

Jeg har valgt å ikke oversette benevnelsen «Theology of Struggle». Den danske teologen Michael Schelde taler i sin bok om «kampteologi».⁴ Dette begrepet synes ikke i tilstrekkelig grad å romme sakens natur, det rommer i for stor grad assosiasjoner til det aggressive (jfr. kampsport). Ordet «struggle» rommer i større grad også lidelsen, det strevsomme, utholdende og kjempende.

Historisk knyttes begrepet ofte tilbake til et foredrag av Louie Hechanova i Baguio City 1975, der han presiserer at denne benevnelsen gir en bedre beskrivelse av den filippinske teologi enn «liberation theology». Dette begrunner han utfra at «den livssituasjon hvor folkets trosrefleksjoner oppstår, er en kampsituasjon».⁵ Hvor latin-amerikansk frigjøringssteologi fokuserer på målet, hevder Hechanova, der fokuserer filippinsk frigjøringssteologi på kampen, prosessen fram mot en frigjøring.

For Edicio de la Torre begynte søkningen etter en genuin filippinsk teologi allerede på midten av 1960-tallet. Benevnelser som «Theology of Social Reform», «Theology of People», «Grassroots Theology» og «Theology in Action» er del av denne utvikling. Vi skal senere se på noen av de strømninger, kulturelt og politisk, som påvirker denne utviklingen i det vi kan kalle en pre-fase.

Det er likevel først etter Marcos' erklæring av unntakstilstand og «Martial Law» i 1972 at et bredere lag av de kirkelige og økumeniske bevegelser gradvis våkner og ser behovet for teologiens og kirkens rolle i kampen for forandring. Marcos' fall i februardagene 1986 utgjør et klimaks såvel som et antiklimaks i denne utvikling. Et klimaks fordi folkets makt viser seg i diktatorens fall, antiklimaks fordi noen reell maktforskyvning ikke finner sted, og et vakuum oppstår etter at den samlende og klare fiende er borte. I dette vakuemet

oppstår behovet for å konsolidere erfaringene og refleksjonene fra Marcos-tiden, samt å opprettholde et kritisk blikk på den nye situasjonen. Størstedelen av mitt materiale kommer nettopp fra denne perioden. Begrepet *Theology of Struggle* brukes altså her både om prosess og resultat av fremveksten av en genuin filippinsk frigjørings-teologi.

«*Struggle*» som begrep er i første rekke hentet fra politisk terminologi, nærmere bestemt marxistisk/maoistisk forståelse av livet og fremskrittet som et resultat av strid, en stadig, endeløs kamp. I bibelsk terminologi er ordet ikke så vanlig, men det må forstås på bakgrunn av at Jesu kors har en sentral plass i Guds seier i *kampen* mot «maktene og myndighetene» (Kol 2:15). Jesu oppstandelse er førstegrøden av denne seier, men *kampen* fortsetter likevel til alle makter og myndigheter er underlagt Guds herredømme (1. Kor: 15-20ff). I kampen mot mørkets makter må den kristne ta den fulle rustning på (Ef 6:10-18). Sentalt står også en forståelse av Det Gamle Testamentet som et kjempende folks historie, da særlig knyttet til exodus-tradisjonen og profetene. Generalsekretæren i det økumeniske kirkerådet NCCP, Dr. Feliciano V. Carino, sier det slik:

Theology of struggle takes on this conception of the Christian life as having the primary component of «warfare» and «combat». In this sense, it has a militant and activist stance. It does not remain pacific in the midst of oppression and suffering. It focuses attention therefore upon struggle as the primary locus of theological reflection and as primal posture of the Christian life.⁶

Det kristne liv er et liv i kamp. Denne kampen må ikke begrenses til en privat «åndelig» eller «moralsk» tolkningsramme. Den omfatter enhver form for kamp mot «the forces of darkness and inhumanity.»

Utgangspunktet er en situasjon der majoriteten av befolkningen lever i dypeste fattigdom og en bevissthet om at årsakene til denne situasjon ligger i strukturer som beskytter noen og undertrykker andre. Det er nærhet til denne situasjonen som gir den dypeste betydning og tolkningsramme for *kampen*. Carino tolker begrepet i sakramental retning, knyttet til Jesu nærhet til de fattiges situasjon:

The struggle in this sense is a «sacrament» – a point and place in time where God is encountered and where his redeeming love and grace for the world is experienced.⁷

Den kristnes tro får en ny og dypere mening:

Within that struggle, spirituality bears the «signs and symbols» of that promise of further fullfilment beyond the immediate needs and accomplishments of the present.⁸

Vi ser altså at de økonomiske, sosiale og politiske dimensjoner av den filippinske frigjøringskamp settes i nær sammenheng med den kristnes liv og tro. «Struggle» er et begrep som har en vid betydning. Det er i sin form et dynamisk ord, en prosess eller en tilstand, som har en retning og et mål. Det er likevel spesielt knyttet til den politiske frigjøringskamp, på alle nivåer. For å få en dypere forståelse av begrepet må vi altså se det i relasjon til denne. Poeten Tony Conway uttrykker dette slik i diktet «From Fire and Silence» fra 1974:

Dare I live without being set aflame?
I have been set on fire
I know in myself an energy
A striving a burning that
Allows me no rest
I cry out that I might understand
Its source

Learn whence it is driving me
To what hidden purpose it has set
Its flame in my spirit

When I respond to the creative fire
Am attentive to the inner silence
Then
Beginnings continue to unfold

2.2. Om bruken av begrepet «Theology»

At den teologi som her skal beskrives i større grad er blitt kommunisert i et annet «språk» enn det systematisk teologiske, sier noe viktig om dens egenart. Karl M. Gaspar sier det slik:

Fortunately, this new theology has been communicated in another language, a language no different from that used by the Israelites before the Bible was written. Then as now, Theology of Struggle uses literary forms – songs, poems, stories, letters, plays; as well as murals, paintings, illustrations, mime, body movements, dance and symbols.⁹

Om man skal forstå *Theology of Struggle*, må disse momentene gå sammen med den rent saklige fremstilling. I artikkelform er naturlig nok rammene for stramme til eksempler, være seg som «peoples stories» eller i tilknytning til bibelbruken. Det er likevel viktig å ha i bakhodet at teologi her forstås både som det som eksisterer på teologenes skrivebord og det som beveger seg på et usystematisert, muntlig stadium på grasrotplanet.

Det blir ofte sagt at der vestlig teologi er filosofisk, der er filippinsk teologi sosiologisk. Med dette menes det utgangspunkt teologien har for de spørsmål som reises og målsetningen med disse. Der vår teologi spør etter Guds eksistens og meningen med livet; der spør filippinsk teologi: Hvor er Gud, hvordan er Gud, og hvordan (over)leve? Et eksempel som ofte trekkes frem, er at når vestlig teologi arbeider med lidelsens problem, så anser en seg ferdig med problemet når det er løst logisk, i tanken. Men *lidelsen* er der fortsatt, og der er det frigjøringssteologien, det være seg på Filippinene eller i Brasil, arbeider og reflekterer.

Paul Löffler bruker betegnelsene «a statement oriented theology» og «a theology as process.»¹⁰ Med «statement oriented theology» menes den teologi som starter fra bibelske/historiske kilder og arbeider seg frem til systematiserte logiske slutninger om rett og galt. Dette er i seg selv ikke galt, sier Löffler, men problemet er målsetningen. Når målet for det teologiske arbeidet er et «utsagn», en teori, blir denne ofte enten så generell at den er meningsløs, eller så fiksert at den er foreldet før den er uttalt. Når vi altså her skal forstå hva som ligger bak denne teologien, må vi ikke søke «dogmene», men prosessene. Det er likevel en viktig presisering at det ikke dreier seg om en «anti-intellektuell» forståelse av teologien. Det er heller et spørsmål om ulik forståelse av teologiens primære arbeidsområde.

Fremveksten av *Theology of Struggle*, kom ikke som følge av et behov for en ny dogmatisk teologi eller av nye teologiske oppdagelser. Utgangspunktet var intensiveringen i den kamp som foregikk, og kristnes spørsmål om hvordan de kunne delta og bidra fullt ut som troende i denne kampen. Interessen var ikke av akademisk, men praktisk karakter. Og den kom fra kristne fra ulike deler av det filippinske samfunn, som var involvert og ga sin tilslutning til kampen for et fritt, folkelig og rettferdig samfunn, i en uavhengig og selvstendig nasjon. Det er ikke en teologi «about struggle», men en teologi som er «in and of the struggle.» Den kommer altså fra deltagelse og erfaringer knyttet til frigjøringskampen.

Teologi er ikke noe nøytralt, objektivt, den blir brukt og lar seg

bruke. Teologi kan fungere som forsvar og tilsløring, eller den kan fungere avslørende og som en kraftkilde. Det er ikke likegyldig hvem som har rett til teologien, i hvilke rom teologien beveger seg, eller hvor den henter sitt råmateriale. En ny bevissthet om disse spørsmålene var det som fremmet fremveksten av *Theology of Struggle*.

2.3. Kirken – sterk, men splittet

Rundt 85 % av landets befolkning tilhører den romersk katolske kirke, 9 % er protestanter, og de resterende er muslimer/urbefolkning. De ulike protestantiske retninger utgjør en svært broket forsamling. I vår sammenheng var det økumeniske kirkerådet NCCP (National Council of Churches in the Philippines) mest interessant, ved siden av den katolske kirke.

Når vi skal søke å lokalisere hvor *Theology of Struggle* er et begrep med positiv mening, må vi søke innenfor alle kirker, men først og fremst i progressive deler av de ulike kirkers medlemsmasse. Med progressiv menes at en har et ønske om forandring. Radikaliteten i dette trenger ikke være knyttet opp til noen «væpna revolusjon», i all hovedsak finner en de fleste engasjert i studentbevegelser, fagbevegelser, eller ulike kirkelige programmer.

Det filippinske folk er et folk som har kjempet lenge. Kirkens rolle i denne kampen, bærer mer preg av å være på koloniherrnes og maktens side enn av deltagelse på folkets side. Bare enkeltpersoner, lekfolk og prester, kan sies å ha stått i «kampen» på folkets side. Fremveksten av *Theology of Struggle* må vi spesielt se i forhold til tidsepoken fra slutten av 1960-tallet opp til i dag. Noen kristne forholdt seg til de marxistiske/maoistiske strømninger som vokste frem, ved å være samarbeidspartnere i felles kamp, andre ble marxister, andre igjen fulgte Gamaliels prinsipp. Trygt innenfor de etablertes rekke, men sier til Det Høye Råd: «La disse mennene være... de kan være fra Gud (Apg 5: 38f).»

Forholdet lidelse-kamp settes ofte opp som et skille for deltagelse i kampen: Noen lider, men kjemper ikke. Andre kjemper fordi de lider, mens noen lider fordi de kjemper. Hvorfor folk ikke kjemper, er et teologisk spørsmål, såvel som politisk. Noen ser sin lidelse som Guds vilje. Andre frykter for å miste sin frelse såvel som sitt liv, ved å gå inn i «kampen».

Det kan også settes opp sosiale skillelinjer. Fremveksten av basismenigheter blant de fattige er et kjennetegn for prosessen innen den katolske kirke. I de protestantiske kirker må fremveksten av *Theology of Struggle* i større grad knyttes til middelklassekristnes «omvendelse».

2.4. *Impulser utenfra*

Theology of Struggle kan plasseres i sammenheng med frigjørings-teologi fra Latin-Amerika, Afrika og ikke minst Korea. Men i hvor stor grad har impulser herfra påvirket fremveksten av Theology of Struggle? De teologiske fagmiljøene, katolske såvel som protestantiske, er i stor grad preget av impulser fra USA. Impulser fra latin-amerikansk frigjøringssteologi kom via disse kanaler, både i form av skepsis og kommunistfrykt, og som mer positive holdninger, alt etter teologisk miljø. Impulser er også fanget opp i ulike økumeniske fora og konferanser, spesielt i Asia. Utviklingen i den katolske kirke (bl.a. 2. Vatikan-konsil) er også viktig.

Edicio de la Torre legger ikke skjul på impulsene fra latin-amerikansk frigjøringssteologi, men han ser Theology of Struggle som en videreføring, særegen for Filippinene. Han knytter startimpulsene først og fremst til politisk teologi og Johann Baptist Metz. Han peker også på at det er en spenning mellom de impulser som fagteologene fanger opp og bearbeider fra ulike teologiske modeller, og den kraft som vokser ut av grasrotas kamp. Denne spenning sier noe viktig om de prosesser som har virket i utformingen av Theology of Struggle. Den har tatt opp næring gjennom ulike røtter.¹¹

3. Teologien og historiens «underside»

3.1. *En intensivering av kampen*

400 år spansk kolonistyre, fulgt av amerikansk imperialisme, har satt spor, kulturelt og sosialt. Selv om Filippinene ble selvstendig i 1946, så fortsatte landet i praksis å være en amerikansk koloni både økonomisk, kulturelt og politisk. For majoriteten av folket var, og er hverdagen en kamp for å overleve, i fattigdom. En liten elite, samt deres utenlandske samarbeidspartnere, har kontroll over økonomien. Økonomisk utnyttelse og sosial urettferdighet er satt i system, støttet av militærmakt. Motstanden mot denne situasjonen slår ut i to retninger, en kulturrevolusjon, og dannelsen av ulike væpnede motstandsbevegelser. Studenter, arbeidere og landarbeidere former ulike politiske organisasjoner av nasjonalistisk karakter. Rundt 1968–69 tiltar denne prosessen, samt at flere og flere må gå «under jorden». Også flere kristne bevegelser dannes. Den viktigste er Christians for National Liberation (CNL). Det er i første omgang denne perioden vi setter søkelyset mot når vi skal søke noen av røttene til Theology of Struggle.

3.2. *Kristne i frigjøringskampen søker etter veier å gå*

De la Torre trekker frem to momenter som særlig påvirket utvik-

lingen av en ny teologisk bevissthet blant kristne på begynnelsen av 60-tallet: 1) Nasjonalistiske strømninger førte til en bevisstgjøring av det filippinske. 2) Den politiske bevissthet økte også blant kristne. Han understreker likevel at de kristne miljøer stort sett var sene til å delta i kampen for reformer, og at deres deltagelse var nølende og nødtvungen. Sin egen prosess beskriver han som «den småborgelige kristnes lidelse, død og oppstandelse.»¹² Vi kristne tror ofte vi kan holde oss uskyldige og rene ved å velge den gylne middelvei. Vi ser oss selv som Jesus på korset mellom de to røverne, på høyre og venstre side. I en annen artikkel ironiserer han over middelklassekristnes tradisjonelle tolkning av lignelsen om den barmhjertige samaritan. Vi plasserer oss alltid i rollen som den barmhjertige, ikke som offeret eller røveren, sier han. Hva om den barmhjertige samaritan kom tidligere, mens røveren enda var der, hva ville han da gjøre? Hvordan ville vi være neste for både røveren og offeret? Kirken er en mor. Hva gjør en god mor når hennes store og velfødde sønn slår sin svake og utarmede bror?¹³

3.3. *Utfordret av Mao og Marx*

Kristne som gikk inn i ulike deler av reformbevegelsen eller undergrunnen, møtte kritikk fra to leire. Først og fremst fra konservative og moderate grupperinger i kirken, men også fra de radikale marxistiske deler av reformbevegelsen. Marxistene hadde liten tillit til at teologi og kirke hadde noe å bidra med i frigjøringskampen. Deres kritikk av kirkens historiske tilknytning til koloniherrer og den styrende elite kunne ikke benektes. Også beskrivelsen av religion som opium for folket traff såre punkter. Marxismen så ut til å representere et bedre alternativ, med bedre forståelse av den faktiske situasjon. Edicio de la Torre betoner betydningen av dialogen mellom kristne og marxister i fremveksten av hans søken etter gangbare veier for å inkarnere teologien og troen i filippinsk jord: Når jeg hørte Mao tale om å tjene folket med hele sitt hjerte og om å kjempe mot egoismen, likegyldigheten og frykten, kunne jeg ikke unngå å tenke på ulike bibelsteder. En studentaktivist reagerte spontant: «Vi kan utlede det samme av Bibelen!» Og straks etter: «Hvorfor hører vi ikke lignende utfordringer fra våre kirkeledere?»¹⁴

Noe av egenarten i *Theology of Struggle* i forhold til annen frigjøringsteologi blir tydelig mot denne maoistiske bakgrunn. Det gjelder særlig betoningen av *kampen* fremfor *utopien* (frigjøringen). De er enige i nytten av de marxistiske metoder, men konteksten er naturlig nok ulik.

Mye av kritikken av *Theology of Struggle* fra ulike deler av kirken

skyldes nettopp frykten for (mis)bruk av marxistiske elementer i frigjøringskampen. De la Torre svarer på denne skepsis med å si at det er en del av politikken natur å bruke de elementer som fremmer de målsetninger en har satt seg. Kirken har latt seg bruke av grupperinger på høyresiden og burde heller være bekymret om det ikke var bruk for den i kampen for et mer rettferdig samfunn. Utfordringen til kirken og teologien ligger i å definere sin rolle i frigjøringskampen og å være selvransakende. En nasjonal frigjøring vil kreve forandringer og reformer også innen kirken. De la Torre kritiserer kirken for å begrense seg til å formane de rike til ikke å gjøre urett mot de fattige, mens det å bevisstgjøre de fattige om uretten blir sett på som oppvigleri. Fordømmelse og opplysning er ikke nok, en samlet organisering må til. Kirken skal ikke bare være *for* de fattige, men må være en kirke *av* fattige. Derfor må den involvere seg ikke bare i de rikenes veldedighet, men innse at løsningene først og fremst ligger hos de fattige selv.

3.4. Teologien inkarneres i filippinsk jord

De kristnes engasjement i frigjøringskampen påvirket også den teologiske tenkningen. Impulsene kom ikke minst fra den nye bevisstheten om det genuint filippinske og fra dialogen med marxismen. De la Torre forteller at et kapell i Manila hadde denne innskriften oppe på tårnet: «Christ is the answer.» Men nede på veggen hadde noen skrevet: «What is the question?» Når spørsmålet er: «Vi er syndere, hvordan blir vi frelst fra synden?» kan vi trygt svare: «Kristus er svaret!» Men mer vanlig er spørsmål som: «Vi er fattige og undertrykte. Hvorfor? Hvordan kan vi bli frelst fra fattigdommen, fra undertrykkelse? Hvordan kan vi få rettferdighet?» Han fortsetter: «Hvis jeg virkelig ønsket å si at Kristus er svaret, og samtidig være tro både mot Kristus og folket, måtte jeg kjempe med de sosiale problemene.»¹⁵

Teologiens oppgave har først og fremst bestått i å overta teologiske produkter importert utenfra, for så å pakke dem om og omsette dem til den filippinske kontekst, hevder Dr. Feliciano V. Carino.¹⁶ Men om teologien begrenser seg til klasserommet og bøkene, mister den de genuine filippinske spørsmålene. Den blir et speilbilde av teologenes bakgrunn og erfaring, som stort sett er borgerlig og akademisk, formet av importert vestlig tankegods. I lys av marxistisk dialektisk metode fikk dette ny mening. Istedenfor å starte med ideene og abstraksjonene, lærte jeg meg å starte med det konkrete individ og arbeide empirisk derfra, sier de la Torre. Han måtte bruke muntlige kilder, og oppsøke folk der de bodde. Det forandret hans forståelse av teologien og hans eget liv. Ord ble kjøtt og blod.¹⁷

I et intervju fra 1985 ser han tilbake på tre stadier i sin egen søken etter en metode:

The first stage was trying to see what God and Christ would look like through Filipino eyes. This meant getting away from the mode of «seeing» that I acquired from Western philosophical thought (...) The second stage was to look through the eyes of Filipinos who suffer and struggle, and particularly the Filipino peasants (...) the third stage was through «the eyes of Mao» (...) The more precise term is «through the eyes of a class conscious Filipino proletariat.»¹⁸

Teologien må lære av den menneskelige anatomi, lytte og observere dobbelt så mye som den taler, hevder de la Torre. Men det å lytte krever en metode, en analyse, fortsetter han og taler om å se «gjennom Maos øyne». En kan ha ører, uten å høre. Vi har alle begrensninger, gitt av vår kulturelle og sosiale bakgrunn. Å være seg bevisst disse begrensningene er første steg i retning av å lære å lytte bedre, ha et skarpere blikk og forstå mer. Det handler likevel ikke om en passiv metode, i prosessen kommer spørsmålet om påvirkning og deltagelse inn. Når presten får øynene opp for urettferdigheten i de rådende strukturer, i hvor stor grad skal han bruke teologien til å vekke, avsløre og motivere til kamp mot disse kreftene? I hvor stor grad skal han involvere seg i å organisere folket på grasrotplanet? Hva når bruk av vold kan synes uunngåelig? Å lytte er ikke nøytralt. Det er mye tryggere å bevege seg i generelle og prinsipielle vendinger og utsagn enn å bli involvert i de konkrete problemer, i enkeltmenneskers livssituasjon.¹⁹

En metode tar form: Fra erfaring og observasjon av praksis (Experience), til teoretisk bearbeiding og analyse av de strukturer og krefter som virker (Reflection), så til bibelmaterialet for å finne basis til å bygge noe nytt (Foundations), og endelig til handling (Response). I en kontinuerlig prosess frem mot en stadig bedre praksis.

4. Teologi og spiritualitet

4.1. Folkets fortellinger blir teologi (Experience)

Folkets fortellinger beskriver fattigdom og undertrykkelse. De handler ikke om å ha lite penger, men om å mangle de mest basale tingene, om å være fanget, redusert og umenneskeligjort. Om utrygghet og rettsløshet.

To veier må unngås: Hos noen blir «de fattige og undertrykte» et romantisert begrep, spesielt hos oss som er fjernt fra den harde vir-

keligheten det dreier seg om. En prests erfaring i Tondo er beskrivende. Han prekte over Saligprisningene hos Lukas. En mann reiste seg etter lesningen og sa rolig og klart: «Unnskyld, men jeg er fattig, og min familie er fattig. Vi vet hva det vil si å være fattige. Og vi vet at det ikke er noen velsignelse!»²⁰ Den andre varianten er å umyndiggjøre og stakkarsliggjøre «de fattige». Å ikke se medmennesket, personlighet og stolhet, potensialer og begrensninger, som hos seg selv. Teologien må se og lytte, leve i en stadig nærhet til den situasjon det her dreier seg om. Det er der Theology of Struggle egentlig er. Så altfor fort blir den fjernet derfra, og «fattigdom og undertrykkelse» blir interessante temaer for fagteologene.

Louie Hechanova beskriver hvordan han i møte med sukkerarbeidere på Negros måtte forandre mange av sine teologiske standpunkter. For det første fikk han øynene opp for de fattiges egen «teologisering»: «Hvis Gud er til, slik vi tror, og han er kjærlig Far, hvordan kan han la oss leve under slike uverdige forhold?»²¹ For de fattige er ikke fattigdom og undertrykkelse bare et spørsmål om økonomi og politikk, men også om teologi. Det andre Hechanova innså, var at hans tolkning av virkeligheten var preget av landeierenes synspunkter. De så ofte fattigdom som et resultat av skjebne, lathet, gambling, fyll o.l. Det var ved å få innsikt i en annen analyse av den nasjonale situasjon og konkret knytte dette til sukkerindustrien og landarbeiderenes situasjon, at øynene ble åpnet. Han innså at om tradisjon og Skrift kunne kaste lys på vår forståelse av virkeligheten, så kunne også analyse av situasjonen kaste lys over Skriften og kirkens lære. Han beskriver det slik: «Det var som om skjell falt av våre øyne. Skriftsteder vi lenge hadde oversett, begynte å gi mening. Ny innsikt vokste ut av kjente tekster. Vi begynte å forstå dypere.»²²

Kirken trenger de fattige om den skal kunne ta være på sitt profetiske oppdrag og forkynne et fullstendig frelsesbudskap. En gruppe kirkefolk vitner om dette slik:

The group recognized how the poor preached the Good News to them, and how wisdom from these people surpassed the theological knowledge from books, how these people taught them the meaning of love «till death». In the process new ways of prayer and worship emerged.²³

Erfaring og visdom hentes ut fra kollektivet, og får følger for liturgi og teologi. Det å høre ropene fra de fattige og undertrykte er et utgangspunkt for kunnskap om Gud. Noe av det hellige åpenbares i selve kampen for det «gode». Kampen sees på som en kontinuerlig

renselse, «by the collective fire and spirit of the people they struggle with.»²⁴

4.2. Gjennomtenkning og omvendelse (*Reflection*)

Poeten Tony Conway gir oss et bilde av nærheten mellom erfaring, gjennomtenkning og det sakrale rom i ett av sine dikt:

Who will listen to our cry. As we lie abandoned at the edge of the abyss: Our land taken. Our children hungry. We wander as out-cast from denuded forest to polluted sea, from flooded slum to slave factory.

Will you listen to our cry?

We hear the multitude of words from parliament and pulpit. Barren rhetoric on the need for reform. Blessings on the poor as the chosen of God. But we are as a people cursed. Pawns in the hands of the mighty.

Strangers in the house of their God.

Who will echo your rage of pain. As we lift our voices in the heat of this night. Refusing to surrender to the wild beasts that savage us. Hamletted, imprisoned, interrogated. Tortured, salvaged. We are discussed, planned for, analysed. As a problem, wound, lazy, subversive. Leftist, communist, violent, Godless. But who will ask us what is raging in our hearts? We hear of a peace that is bitter ashes in our throats. We are told to be patient while our leaders. Play the harlot to our jailors. We are called to be.

One bread, one body, one people while

Our bread is being consumed by other

Our bodies broken by injustice

Our rights as a people stripped for us. Till we stand in naked shame in a tempel of pagans. Who will stand for us as we raise our hands to break these chains? We organize, march, barricade and demand. As we struggle for life inflamed by God's dream: To be sovereign free, whole. To be owned as gift for a future that is bright. To live, laugh, to serve and love. To be partners of God in the creation of life?

After this many of his disciples left him and stopped going with him. Jesus turned to the twelve and asked them: What about you, Will you also turn away?²⁵

Frigjøringskampen utfordrer teologien til refleksjon på både teologisk (religiøs), ideologisk og politisk grunnlag. Der vestlige teologer bruker sine metodiske håndgrep på teksten, bruker en her

metodene på konteksten. I denne prosessen er ikke bare fagteologen involvert, men også grasrota. Landarbeidere, fiskere, arbeidere, diakoner og prester kommer sammen og tar opp temaer som har nærhet til deres livssituasjon. Til en viss grad kan en si at vi har å gjøre med en politisk teologi, men da må en først spørre seg om ikke all teologi er politisk, i alle fall i sine konsekvenser. Derfor er spørsmålet om hvilke politiske valg som ligger innbakt, et bedre utgangspunkt for diskusjon. Det er nemlig det helt bevisste valg å stå i solidaritet med de svakeste, undertrykte grupper i et urettferdig samfunn, som gir utgangspunkt og innhold for denne teologien.

4.3. Bibel og hermeneutikk (Foundations)

Når en skal fokusere på bruken av bibeltekster, er ikke problemstillingen av kognitiv art, men snarere av moralsk art. Der for eksempel vestlig teologi er opptatt av tekstenes holdbarhet, knyttet til deres opprinnelse, er sannhetsspørsmålet i denne sammenheng knyttet til funksjonen i dag. Sannheten i Bibel og kristendom begrunnes ikke med skriftens autoritet, men med dens evne til å frigjøre fra undertrykkelse. Bibelen spiller fortsatt en sentral plass i de fattige kristnes fellesskap. Det avgjørende for dem er likevel ikke å tolke Bibelen, men å tolke livet ved hjelp av Bibelen. Livet ble ikke til for Bibelens skyld, men Bibelen for livets. Bibelen ble til fra et kjempende folks fortellinger. I det lyset leses exodustradisjonen, profettradisjonen og fortellingen om Jesus. Tekstene leses i et dialektisk forhold til konteksten. En starter ikke i et vakuum, men har alltid en forutforståelse, både i møte med tekst og kontekst. Og i dialogen mellom tekst og kontekst øker forståelsen av begge.

Dette er i og for seg ikke revolusjonerende. Forskjellen avhenger av den sosiale analysen av konteksten. Dette farger lesningen av tekstene, men også bruken av teksten. Det blir ikke bare et spørsmål om metode, det blir også et spørsmål om hvilke øyne som leser. Er det besteborgerskapets blå øyne eller arbeiderklassens røde? Er det akademikerens blikk for det abstrakte eller bondens blikk for det jordnære? Spørsmålet blir ikke bare hvilke øyne som er de beste eller skarpeste, men om hvilke øyne som er akseptert i «det gode selskap». Teologi som reiser seg fra grasrota, må nemlig ikke forventes å være ensformet og kontrollerbar. Når massene roper revolusjon, sier kirkefolk at de taler med fremmede tunger. Ja, sier Edicio de la Torre:

When you feel frustrated for Spirit within the church – and the

Spirit is also there – you must look beyond. God is at work outside the Churches; it's a question of finding out where, especially if the Holy Spirit speaks in strange tongues! That was always part of my problem – interpreting strange tongues to church people.²⁶

Jose C. Pallares ser spørsmålet fra en litt annen vinkel når han ser på «The sad state of Biblical studies.» Han holder frem den enorme forskjellen i tilgjengelige ressurser mellom teologer i sør og nord. Og han mener at resultatene av den moderne bibelforskningen synes svært ubetydelige, holdt opp mot den brutale virkelighet i den fattige del av verden. Det ville være umoralsk, mener han, å bruke ressursene på en tilsvarende måte i «den tredje verden.»²⁷

4.4 Handling og respons (Response)

Refleksjon og analyse er bortkastet om de bare blir teori. Om urett er påvist, må det følges opp i handling. Responsen kan ta ulike former. Det kan være streik, demonstrasjoner, organisering av fagforeninger, eller undervisning av gatebarn. Eller det kan ha form av en meningsytring gjennom en tekst på en T-skjorte eller en offisiell kirkelig uttalelse. Dokumentet «Veien til Damaskus» kom som en respons på en situasjon der kirken var splittet. Det å skrive under et slikt dokument kan virke uviktig, men om det ikke forandrer verden, så bryter det iallfall tausheten. Reaksjonene på dokumentet er betegnende, – høyre-orienterte grupper i USA spurte etter listen av de som hadde skrevet under.²⁸

En nøkkel til fasthet i kampen er en enkel livsstil. Idealet fra den første menighet som delte alt, trekkes ofte frem.²⁹ Prester og kirkelige ansatte som var samlet for å dele sine erfaringer, sier det slik:

When the poor become aware of and assert their dignity and humanity, we recognize God's Spirit possessing the people themselves. Old words, handed down to us from Christian and Filipino traditions, as well as those of other faiths and confessions, are acquiring new, more inspiring and more challenging meanings. We begin to see perspectives which are alien to the false image projected by commercial and capitalist advertisement. The idolatry of the «beautiful, the sexy and rich» become unmasked. A new sensitivity to God's reign, for a new heaven and a new earth, a new person, is coming alive in the midst of the people's struggle. It provides a perspective for the collective longing for food, shelter and freedom. These needs of the poor become spiritual concerns which disturb us and demand our response.³⁰

Fattigdom er ikke en idealtilstand som må romantiseres, men rikdommens snarer må heller ikke undervurderes. Det er den sterke bindingen til rikdommen som fører mennesket bort fra en spiritualitet som bunner i «total dependence upon God (...) the death or end of self-centeredness (...) and involvement in the struggle for social justice demonstrates our active concern for the well-being (shalom) of others, especially the poor, the deprived and the oppressed.»³¹

En spiritualitet og tro som springer ut av urett, lidelse og fattigdom, søker ikke det perfekte uttrykk i et sofistisert språk og billedmateriale. Tvertimot, språket og dets symboler bærer en fortelling. Det forteller om et folks drømmer, lidelser, håp og nød. Det vekker følelser, er fylt med mening og betydning når de gjenkjennes. En fattig bonde sa: «God is Rice». Teologene nikket, men klarte heller ikke å skjule sin skepsis. Bonden fortsatte: «But, Rice is not God.»³² Mange lignende historier kunne fortelles om hvordan de fattige tolker rituale med en dyp forståelse som oftest ikke får komme frem fordi teologene kommer med «de korrekte tolkningene» først. Basismenighetene trekker de fattiges hverdag inn ved å bære frem produkter fra jordbruket eller fiske. De bruker dans og drama, forandrer liturgien og lager nye bønner. Den daglige kampen får sin plass i gudstjenesten.

Edicio de la Torre understreker at ansikt til ansikt med de enorme problemer i verden, ikke minst i den tredje verden, må en ikke tro en kan finne de store endelige løsningene. Da ender en fort i motløsheten. Det er lett å tegne Sodoma og Gomorra, undertrykkelse og ondskap. Vanskeligere er det å tegne fremtid og håp. Problemene er for sammensatte til at noen få skulle kunne løse alt. Han forteller om 200 demonstranter som bar hver sitt lys i mørket. Dette var like før Marcos erklærte unntakstilstanden i 1972. 200 lys er ikke nok til å trenge bort mørket, kommenterer han, men i lyset kan vi se at vi ikke er alene, og andre kan se oss på avstand. Kirkens protester tar ikke bort undertrykkelsen. Men de frigjør kirken fra taushetens klamme godkjennelse av undertrykkelsen, og folk kan se at vi er der. Et annet bilde henter han fra enken og den urettferdige dommer (Luk 18: 1ff.), og peker på at en viss rettferdighet kan oppnås selv i en urettferdig situasjon.

Fromhet satt opp mot sosialt engasjement, faller tilbake på at en har brutt noe i stykker, som er helhet. Den modne aktivist understreker at han har lært at han ikke bare må løpe rundt som Marta, han må også lytte som Maria, ved Jesu føtter. Lytte i solidaritet ved de fattiges føtter.³³

5. Et kall til omvendelse?

Det vi har sett, er at denne teologien nettopp springer ut av en «omvendelse». Ut fra en bevisstgjøring om at teologien og kirken, bevisst og ubevisst, har stått i de etablerte maktstrukturers tjeneste, vekkes behovet for en stillingtagen hos de fattigste og svakeste i det filippinske samfunn. Behovet er ikke en *ny* teologi, men et nytt ståsted. At marxistiske metoder blir brukt for å klarne blikket, betyr ikke at teologien blir marxistisk. Teologien må bruke den til enhver tid beste metode for å se og lytte, for å rive ned falske illusjoner. Liksom Jesus også rev ned falske illusjoner, må teologien frigjøre fra illusjoner. Det er det risiko involvert i. Eventuelle svar får konsekvenser, enten teologien og kirken forsøker å forholde seg nøytral, eller inntar en mer aktivt forhold til situasjonen.

Jeg lar Biskop Robert Lee få det siste ordet. Han gir oss et sterkt bilde av *Theology of Struggle* når han bruker symbolikken av et kors, laget av to uavfyrt patroner:

This is the cross of the unfired bullet. Three things I would like to say about this.

As I wear it around my neck, it is very symbolic. It is powerfully symbolic in the call of my people to bear the burden of struggle with them. Not to be the messianic, but to bear the burden with them.

Second, people get shocked when I wear this. Why bullets? And yet we know that Isaiah and Micah have said that «they will beat sword into plowshares, spears into pruning hooks». Instruments of war can be instruments of peace. I have called this the cross of the unfired bullets.

As I say this I remember the elders of the tribes in the mountains. They are always faced with a decision, and my prayer is that they will never have to fire these bullets. But together with Isaiah and Micah, we listen to Joel 3:15 who said, «Prepare war,» to beat the plowshares into swords and pruning hooks into spears, and let the weak say, «I am a warrior.»³⁴

1. Skartveit, A. (red.): *Revolusjon i Guds navn?* 1968, s. 47.
2. Artikkelen er i all hovedsak redigerte klipp fra undertegnedes spesialavhandling: «*En analyse av Theology of Struggle: Et møte med det filippinske folks kamp og tro.* MF, våren 1993». Denne er basert på et studieopphold på Filippinene sommeren 1992.
3. Ferm, D.W.: *Third World Liberation Theologies: An Introductory Survey*, 1986, s. 87.
4. Schelde, M.: *Utenfor byporten*, 1989.
5. Battung, M.R., red. (m.fl.): *Witness and Hope Amid Struggle: Towards a Theology and Spirituality of Struggle Book II*, 1991, s. 7.

6. Carino, F.V.: «What about the Theology of Struggle» i Battung, M.R., red. (m.fl.): *Religion and Society: Towards a Theology of Struggle Book I*, 1988, s.xi.
7. Ibid, s.xvii.
8. Ibid, s.xvii.
9. Gaspar, K.M.: «Doing Theology (in a Situation) of Struggle» i Battung M.R., red. (m.fl.): *Religion and Society: Towards a Theology of Struggle Book I*, Manila: FIDES, 1988, s. 45.
10. Löffler, Paul: «Theology as Process» i *Theology in Action/EACC-UIM*, 1973, s. 43.
11. De la Torre, E.: *Touching Ground, Taking Root*, 1986, s. 80.
12. Ibid.
13. De la Torre, E.: «Social action: Its relation to socio-political change» i *International Review of Mission*, July 1987, s. 332f. Dessuten *Kirkeaktuelt* 7/91, s. 14 (utdrag fra fader Ed's preken i Veste Frikirke 27.10.91).
14. De la Torre, E.: *Touching Ground, Taking Root*, 1986, s. 55.
15. Ibid., s. 8.
16. Carion, F.V.: «What about the Theology of Struggle» i Battung, M.R., red. (m.fl.): *Religion and Society i Towards a Theology of Struggle Book I*, 1986, s.xiv.
17. De la Torre, E.: *Touching Ground, Taking Root*, 1988, s. 6.
18. Ibid., s. 203.
19. Ibid., s. 16.
20. Battung, M.R., red. (m.fl.): *Witness and Hope Amid Struggle: Towards a Theology and Spirituality of Struggle Book II*, 1991, s. 27.
21. Hechanova, L.: «Is there a God in the World? Notes from the Hacienda» i Battung M.R., red. (m.fl.): *Religion and Society: Towards a Theology of Struggle Book I*, 1988, s. 15.
22. Ibid., s. 16.
23. Battung, M.R., red. (m.fl.): *Witness and Hope Amid Struggle: Towards a Theology and Spirituality of Struggle Book II*, 1991, s. 27.
24. Ibid., s. 85.
25. Battung M.R., red. (m.fl.): *Religion and Society: Towards a Theology of Struggle Book I*, 1988, s. 15.
26. De la Torre, E.: «The Philippines: Christians and the Politics of Liberation» i *Tugon: Theology, Politics and Struggle*, Vol. VI (1986) No. 3, s. 70.
27. Pallares, J.P.: *A Poor Man called Jesus: Reflections on the Gospel of Mark*, 1986, s. 2.
28. *Klassekampen* 29.10.1991 og *Kirkeaktuelt* 7/91.
29. Villegas, E.: «Towards a Culture of Struggle» i *Culture: A Force for Change: A Material Produced for the Maryridge Colloquium 23 – 38 Nov. 1988*. Manila: Socio-Pastoral Institute, 1988, s. 3.
30. Battung, M.R., red. (m.fl.): *Witness and Hope Amid Struggle: Towards a Theology and Spirituality of Struggle Book II*, 1991, s. 103.
31. Aonan, M.L.: *Spirituality for the Struggle: Biblico-Theological Reflections from Mindanao*, 1988, s. 20.
32. Egen dagbok, samtale med Biskop Ben Dominguez 14. juni. 1992.
33. De la Torre, E.: «The Philippines: Christians and the Politics of Liberation» i *Tugon: Theology, Politics and Struggle*, Vol. VI (1986) No. 3, s. 67.
34. Battung, M.R., red. (m.fl.): *Witness and Hope Amid Struggle: Towards a Theology and Spirituality of Struggle Book II*, 1991, s. 94.

Theology of Struggle: An encounter with the struggle and faith of the Filipino people

This analysis of the Theology of Struggle is primarily based on the experiences and writings of artist and priest Edicio de la Torre. After an initial description of the theological and political context, the article emphasizes four aspects of the theological approach: 1) experience and praxis (Experience); 2) further theological and ideological analyses of the structures of oppression and power (Reflection); 3) the search for renewal based on Biblical material (Foundation); 4) renewed action (Response). There is no need for a new theology, but a new standpoint, a new perspective which leads to conversion.